

dal ismeretségben, esetleg családi összeköttetésben állott, annyira, hogy Szerecsen Mihályné Szentgyörgyi Anna, Demsusi Árka László unokája az ő ékszereit egyideig Megyericsei János kanonok őrizetére bízta.

A Hátszeg (Haczok) vidéki nemes családokkal való ismeretség könnyen módot adott Megyericseinek arra, hogy Hátszeg (Haczok) vidékét meglátogassa és ott az egykori Sarmisegethusának romjait megbámulja. De nem csupán megbámulta, hanem a régi római művelődés rajongó tisztelője lévén, itt is, mint Gyulafehérvárott elolvasta és leírta a római feliratokat. Összegyűjtötte azokat egy kis könyvbe s ez másolatok útján másfelé is elterjedt.

Ezeket tudván, nagy meglepetés lehet a többi nagyváradiakra nézve de reám nem volt nagy meglepetés az a tudományos megállapítás, hogy Valeria és Longinus sokat emlegetett sírkövei felirataikkal együtt a mai napig is megvannak, csakhogy nem Nagyváradon, hanem messze innen Hunyadmegyében, Hátszeg (Haczoktól) nyugatra az egykori Sarmisegethusa közelében fekvő *Demsus község templomában*. Ott találta azokat 1870 táján Mommsen Tivadar, aki azt is megállapította, hogy Valeria sírköve a demsusi templom 2. oszlopába, Longinus sírköve pedig ugyane templom 4. oszlopába van befalazva. (C. I. L. III. pag. 243. Nr. 1512. és pag. 245. Nr. 1536.) Ezen, egykoron Sarmisegethusába vezető út mellett álló sírkövekkel tehát az történt, hogy amint Gyulafehérvárott Győrött és annyifelé másutt, a régi római faragott köveket felhasználták egyházak építésére, itt is a XIII. században a demsusi templom építőmesterei mint kész faragott követ beépítették a templom oszlopaiba azok erősítésére s egyúttal ezzel megmentették azokat a teljes megsemmisüléstől.

Nagyváradon azonban sohasem voltak.

Zur Ulpianum-Frage. (Auszug.) Seit beinahe drei Decennien mutmasst man, dass an der Stelle des heutigen Nagyvárad (Grosswardein, Oradea-Mare) die römische Stadt Ulpianum gelegen war. Zum Beweise dieser Behauptung pflęgt man sich auf zwei römische Inschriften zu berufen, welche angeblich im XVI. Jahrhunderte noch existierten seitdem aber verschwunden sind. Domherr und tit. Bischof des Domcapitels von Nagyvárad, ord. Mitglied der Ung. Academie der Wissenschaften *Dr. Joh. Karácsonyi* erklärt in der Nummer vom 17. Juli 1927. des Tageblattes „Nagyvárad“ sehr geistreich die Entstehung dieser irrtümlichen Feststellung.

Sein Gedankengang ist folgender:

Domherr-Professor *Petruss Cséplő* erwähnt in seinem im Jahre 1896 erschienenen Werke, dass man einst in Nagyvárad zwei römische Inschriften entdeckte, wovon eine von einer gewissen Frau *Valeria*, die andere von einem gewissen *Longinus* errichtet wurde. Aus diesem Grunde behauptet dann *Samuel Borovszky*, dass an der Stelle des heutigen Nagyvárad im Altertume die Stadt Ulpianum gestanden wäre.

Aber P. Cséplő selbst hatte diese Monumente nie gesehen, sondern entnahm seine Angabe einer im Jahre 1824 erschienenen ungarischen Mitteilung von *Anton Hazaliczky*. Aus dieser Mitteilung erhellt aber, dass auch Hazaliczky die Monumente nie gesehen hatte, sondern dieselben nur nach *Wolfg. Lazius* schilderte. Aber Lazius hatte die Monumente auch nicht gesehen, sondern entnahm dieselben der Sammlung des *Johannes Mezerzius (Megyericsei)*. Nachdem er aber wusste, dass Megyericsei in der Nähe der croatischen Ortschaft Varasd geboren wurde, bemerkte er (Lazius), dass die Monu-

mente „in thermis Varasdiensibus“ gefunden worden sind. Aber Kazaliczky wusste, dass Megyericssei Domherr von Gyulafehérvár (Siebenbürgen) war, und dacische Inschriften sammelte, aus welchem Grunde er „Varasdiensibus“ in „Varadiensibus“ corrigierte. Daher rührt der ganze Irrtum.

Theodor Mommsen aber hatte diese zwei Inschriften tatsächlich gesehen und abgeschrieben: C. I. L. III. 1512. u. 1536. Dann waren die Monumente in der im romanischen (und nicht römischen, wie man allgemein glaubt) Kirche von Demsus (Comitat Hunyad) eingebaut und befinden sich sicherlich auch gegenwärtig noch daselbst. Wie urkundmässig erwiesen ist, hatte Megyericssei mit Demsus verwandschaftliche oder freundschaftliche Beziehungen. Somit ist nun natürlich, dass er die dort gesehenen Monumente schilderte, *welche aber nie in Nagyvárad waren, somit auch nicht der Identifizierung Nagyvárad-Ulpianum zum Grunde gelegt werden können.*

Régészeti hírek a Hargita mellől. 1. A mellékelt fénykép egy jó ismerősünk juttatta hozzánk. A rajta ábrázolt köemlék *Homoródszentpál* közelében, a múlt év őszén került napfényre, az országút mellett állott homokdombocskából, hol a rómaiak által művelt sóbányák voltak; jelenleg az ottani községi jegyző udvarán áll. Az emlék magassága kb. 1 m.; egyéb adat nem áll rendelkezésemre reá vonatkozólag.

A fénykép alapján a következőket olvasom róla:

SOLL INV sic!	Soli in-
ICTO PRO	victo pro
SALVTEM sic!	salute
CIVL' VALEN	C(at) Iuli(i) Valen-
. INI C SALINAR	[t]ini c(uratoris) salinar(um)
. IVLIVS. OMVCI O	[C.] Julius Omucio
. IBERTVS ACTOR	[t]ibertus actor
POSVIT	posuit

Minthogy semmiféle feliratgyűjtemény sem áll rendelkezésünkre, nincs módunkban további megállapításokat tennünk.

Ugyanakkor még a következőket közli:

2. *Székelykeresztúron* a Gyárfás Pál-féle belsősegen 13 római bronzérmét találtak, egy sósvízű kút lemélyítése alkalmával. Azon a helyen állandóan metángázát bugyborékolató és iszapot kítűrő, működésében megszűnő iszap-vulkán volt, melyet a nép Katus-kútjának nevez arról a gonosz lelkű nőről, aki ott elsülyedt. — Az érmek nagyon kopottak; velünk közölt papiros levonataik alapján ponto-

Fig. 1. kép.